

ANNE BABA TUTUMLARI

a) Aile

Aile kavramı; evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik; ev, familya olarak tanımlanmıştır (TDK). Aile kavramı Türk toplumu için hep önemli bir kurum olarak görülmüştür. Bu sebeple aileye önemli misyonlar yüklenmiş, toplumun temel taşı olarak nitelendirilmiştir. Bunun başlıca nedeni dünyaya gelen toplumun yeni bir bireyinin benlik, kültür, terbiye, örf ve adet gibi toplumu doğrudan ilgilendiren bir sürü süreçleri çocuğun ailede kazanıyor olmasıdır. Hal böyle iken çocuğun yetişmesinde birincil sorumlu anne babaların tutumları çok önem kazanmaktadır. Anne babaların tutumlarının çocuğun kişiliği üzerinde ki etkisi su götürmez bir gerçektir. Bu yazımızda bilimsel olarak tanımlanan belli başlı bazı anne baba tutumlarına değineceğiz.

b) Anne Baba Tutumları

Bireyin içinde doğduğu, büyüdüğü ortamın özellikleri ile çevresindeki kişilerle kurduğu ilişkiler ve geçirdiği yaşantılar çeşitli yönlerden gelişimini etkilemektedir. Olumlu çevre koşulları bireyin gelişimini olumlu yönde desteklerken, olumsuz çevre koşulları bireyin gelişimini birçok yönden engelleyebilmektedir. Bireyin yakın çevresi ile olan ilişkiler onun dünyayı ve kendisini algılamasını biçimlendirmektedir (Sezer,Ö. 2010). Kişilik gelişiminin büyük ölçüde biçimlendiği çocukluk yıllarında anne babaların çocuklarına karşı uyguladıkları tutumlar önem kazanmaktadır (Maccoby ve Martin, 1983; Yavuzer, 2004). Anne ve babaların, çocuğun sosyal, psikolojik, kişilik gelişimlerini etkileyecek yönde bir birey, nesne ya da ortamlara olumlu veya olumsuz şekilde bir tepkide bulunma eğilimidir (Yavuzer, 1998) Şimdi bu tutumlara yakından bakacağız.

1. Demokratik Tutum (Güven verici, hoşgörülü tutum):

Kağıtçıbası (2000), bu tür ebeveyn yaklaşımında, ana-baba çocuklarını destekler ama bunun yanında sınırlarını koymasını da ihmal etmez ve onların hareketlerini kontrol eder. Ebeveyn ile çocuk arasında sözel iletişim kanalları açıktır. İstek ve görüşlerini açık ve anlaşılır bir şekilde dile getiren ebeveyn, çocukla sıcak bir iletişim içindedir. Çocuğuyla birebir ilişki içindeyken ona karşı ilgilidir ve ona aktif dinleme uygular. Böyle bir ana baba yaklaşımı, çocuğa başarılı bir sosyal gelişim için gerekli olan ortamı hazırlamış olur. Yetkili ana baba tavrı, düzen sağlayıcı denetimi ve sevgiyle birlikte özerkliği de içermesiyle, iki tezat yaklaşım olan denetim ve sevgiyi bir arada barındırmaktadır.

2. Otoriter Tutum

Baskıcı tutum olarak da adlandırılan bu anne baba tutumunda çocuğun ilgi, ihtiyaç ve beklentileri göz önünde bulundurulmaz. Otoriter tutum, ebeveynlerin, çocuğun gelişim düzeyini, kişilik özelliklerini ve isteklerini dikkate almadan çocuklarından kendi tercihlerine göre davranmalarını talep etmelerini içermektedir (Sezer, 2010). Sevgi ve şefkat, çocuk istenen davranışı sergilediğinde genellikle ödül olarak kullanılır. Otoriter ebeveynler kendilerini sosyal otoritenin temsilcileri olarak görürler ve çocuklarından mutlak itaat beklerler (Yılmaz, 2009).

3. Aşırı Koruyucu/ İstekçi Anne Baba Tutumu

Aşırı korumacı ebeveynler, çocuklarını kendilerinin bir uzantısı olarak görme eğilimindedirler ve onlar aracılığıyla kendi duygusal eksikliklerini gidermeye çalışırlar. Bu tür ailelerde çocuklar diğerlerine göre daha yakından takip ve kontrol edilmekte, bu da onların bağımsız ve özerk bireyler olma çabalarını engellemektedir (Kulaksızoğlu, 2022). Carducci ve Zimbardo (1995) bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir; aşırı korunan çocuklar, yaşamları boyunca bu tür deneyimlerden korundukları için stresli durumlarla karşılaştıklarında genellikle kaygı yaşarlar. Sonuç olarak, stresli ortamlardan tamamen kaçınma yoluna gidebilir veya başa çıkma mekanizması olarak utangaçlık gösterebilirler. Bu şekilde yetiştirilen çocuklar devamlı olarak bir yetişkinin koruma ve kollamasına ihtiyaç duyan, özgüveni düşük, sorumluluk almaktan çekinen, girişimci olamayan bir yapı sergilerler.

4. Mükemmeliyetçi Tutum

Mükemmeliyetçi tutumda sevgi, aşırı verici ve koruyucu bir davranışla sunulmaktadır. Çocuğa bir bebek gibi bakıldığı halde, ondan beklenenler çoktur. Anne baba gerçekleştiremediği yaşantıları, çocuğunun gerçekleştirmesini ister ve çocuğu olduğu gibi kabul etmez. Ondandır her şeyin en iyisini ve ileri düzeyde başarı beklerler. Aile, bedensel ve zihinsel yönden beklentilerinin karşılaması için çocuğu kapasitesinin çok üstünde eğitimlere tabi tutar. Kurallar, kalıplar belirlenir ve çocuğun bunlara mutlaka uyması beklenir. Bütün çocukça davranışlar yasaklanır. Arkadaş seçimi de aileye aittir. Bu aile tutumunda yetişen çocuklar aşırı titiz ya da tam tersi dağınık çocuklardır. Başarısızlığa uğradıklarında kolayca hayal kırıklığı yaşarlar.

5. Tutarsız Anne-Baba Tutumu

Tutarsız tutum genellikle genç ebeveynlerde ve ilk çocuğun yetiştirilmesinde görülür. Eşler arası kültürel değerlerin, çocuk yetiştirme algılarının farklarından kaynaklanabilir. Çocuğun yaptığı bir davranış bazen çok sert bir tepki alabilirken, bazen de çok olumlu karşılanabilmektedir. Bir davranışın kimi zaman ödüllendirilmesi kimi zaman da cezalandırılması çocuğun ne zaman, nerede, ne yapacağını bilememesine yol açar. Davranışının doğru olup olmamasından daha çok, “cezadan nasıl kurtulabilirim” düşüncesiyle ilgilenir, kendi görüş ve düşüncelerini aktaramaz. Çocuk kendini kanıtlamak ve dikkatleri üzerine çekmek için, ürkek, yumuşak huylu, söz dinleyen ya da kendi benliğini ve bağımsızlığını göstermek için kavgacı, sinirli bir çocuk olabilir. Zamanla çevresindeki insanlara güvenmeyen, her şeyden şüphelenen, kararsız bir kişilik yapısı geliştirebilir.

6. İhmalkar Anne-Baba Tutumu (Yetersiz İlgi, Yetersiz Kontrol)

Bu tutumu sergileyen anne babalar herhangi bir kural, sınır ya da ilgi ve sevgi gibi değerleri önemsemezler. Çocuk adeta yok sayılır ve değer görmez. Görmezden gelinen çocuk zamanla aynı tavrı sergileyerek ailesini görmezden gelir.

Kaynakça

- Carducci, J.B., Zimbardo, G.P. (1995). "Are You Shy?". Psychology Today. V.28, N.6, p. 34-46.
- Güngör, M. (2014). Okulöncesi Dönem Çocuklarının Televizyon İzleme Alışkanlıkları Ve Anne Baba Tutumları. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Mustafa Kemal University Journal of Graduate School of Social Sciences Yıl/Year: 2014 • Cilt/Volume: 11 • Sayı/Issue: 28, s. 199-216
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2022). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Maccoby, E.E. & Martin, J. A. (1983). Socialization in the Context of Family: Parent Child Interaction (Eds.Mussen, P.H. ve Hetherington, E.M.). Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality and Social Development. 1–101. New York: Willey.
- Özcan S., B. (2023) Algılanan Anne Baba Tutumlarının Ergenlerin Öz-Şefkat Düzeyleri Ve İletişim Becerileri Üzerine Etkisi
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1), 1-19.
- Sezer,Ö. (2010). "Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları Ve Bazı Faktörlerle İlişkisi" , Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Haziran 2010. Cilt:VII, Sayı:I, 1-19 <http://efdergi.yyu.edu.tr>
- Yavuzer, H. (2004). Çocuk Psikolojisi (26. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi Yayıncılık.
- Yılmaz, M.T. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışları (Self-Compassion) ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya